

УДК 631.151.2:634

Тупчій О.С, аспірант[†], Уманський національний університет садівництва
Особливості та основні напрями інтенсифікації садівництва

Анотація. Узагальнено теоретико-методичну сутність інтенсифікації виробництва плодів та ягід. Розкрито особливості цих процесів у садівництві.

Ключові слова: інтенсифікація, концентрація, виробничі витрати, капітальні вкладення, садівництво.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку садівництва свідчать про відсутність чіткої позитивної динаміки процесів галузі в аграрній сфері. Процес деспеціалізації садівницьких підприємств, погіршення їх матеріально-технічного забезпечення, а відтак порушення технологічного процесу впливає на подальший розвиток цієї галузі. Тому збільшення виробництва плодів і ягід нині можливе лише через підвищення як продуктивності кожного гектара землі, зокрема багаторічних насаджень, так і продуктивності праці. За таких умов актуальності набувають дослідження питань подальшої інтенсифікації галузі як найбільш ефективного напрямку розвитку виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інтенсифікації садівництва присвячені роботи О.Ю. Єрмакова, О.М. Шестопаля, А.І. Шумейко, В.А. Рудьєва, П.Ф. Дуброви, В.В. Юрчишина, І.І. Лукінова, М.М. Артеменка, В.О. Радченко, Р.Г. Бороздіна. Однак особливості сучасних умов функціонування галузі, їх вплив на розвиток інтенсифікації садівництва підтверджують необхідність поглиблених досліджень цих питань.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка рівня та розробка пропозицій щодо підвищення економічної ефективності інтенсифікації садівництва. Для проведення досліджень використано абстрактно-логічний, статистично-економічний, монографічний методи, прийом порівняння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтенсифікація сільського господарства є формою простого чи розширеного відтворення, при якій

[†] Науковий керівник – Ю.О. Нестерчук, доктор економічних наук, професор

збільшення виробництва продукції досягається шляхом концентрації сукупних витрат уречевленої, а інколи і живої праці на одиницю земельної площі, але за умов зниження цих витрат у розрахунку на одиницю продукції.

Розглядаючи сутність інтенсифікації як загалом сільського господарства, так і галузі садівництва, її не можна зводити лише до простої концентрації інвестицій (капітальних вкладень) і виробничих витрат на одиниці земельної площі. В такому разі цей процес характеризував би механічне збільшення витрат виробничих ресурсів без об'єктивного врахування зміни умов виробництва його результатів [1, с. 3; 2, с. 146].

Основним напрямом збільшення виробництва садівницької продукції в сучасних умовах є радикальне підвищення продуктивності насаджень через поширення та ефективне використання інноваційно-інтенсивних технологій.

Для забезпечення належної окупності витрат коштів і праці у садівництві потрібно постійно удосконалювати засоби виробництва, елементи технології та способи організації виробництва і праці. Поряд з цим варто відзначити характерну особливість інтенсифікації садівництва – для конкретного підприємства впровадження прогресивних елементів технологій не завжди пов'язане з додатковими витратами. Це, передусім, стосується таких складових технологій як сортооновлення, своєчасне та якісне виконання виробничих процесів тощо. Підвищення рівня механізації в садівництві, як правило, забезпечує зниження трудомісткості продукції.

Отже, зводити процес інтенсифікації садівництва лише до витрат виробництва, означає викривити зміст цього поняття, оскільки зростання інтенсивності не можна вважати прогресивним, якщо воно не забезпечує підвищення результативних показників.

Основу інтенсивних систем ведення садівництва становлять, передусім, типи і конструкції плодкових та ягідних насаджень. Досвід розвитку садівництва та ягідництва в світі і в Україні свідчить, що типи плодоягідних насаджень під впливом таких організаційно-економічних чинників як раціональне використання землі, підвищення продуктивності праці, прискорення окупності

інвестицій постійно змінюються і, таким чином, стають все динамічнішими факторами зміни технологій виробництва продукції [3, с. 107].

У визначенні сутності інтенсивності та основних показників, що характеризують її рівень, окремі автори надають перевагу показнику рівня виробничих витрат або ж питомих капітальних вкладень, а інші – обсягу виробництва продукції з одиниці земельної площі [1; 2; 4].

Обидва підходи є неправомірними, якщо розглядати їх окремо. Мета інтенсифікації садівництва, як теоретично, так і практично, полягає в одержанні з кожного гектара землі (насаджень) більше високоякісної продукції при одночасному зниженні витрат коштів і праці на її одиницю. Якщо ріст виробничих витрат (капітальних вкладень) не супроводжується збільшенням обсягів виробництва високоякісної продукції, або ж підвищенням її споживчої вартості тоді, безумовно, не має підстав стверджувати, що йдеться про процес інтенсифікації. В такому разі процес виробництва логічно мав би трактуватися як процес збільшення витрат. Також неправомірно ототожнювати сутність інтенсифікації виробництва лише зі збільшенням виходу продукції з одиниці земельної площі, оскільки тут ігнорується причинно-наслідковий зв'язок явищ. Такий показник характеризує результат інтенсифікації, а не її економічну сутність. То ж йдеться про оптимізацію факторіальних чинників і одержаного ефекту. Тому процес інтенсифікації в садівництві, як і в інших галузях сільського господарства, потрібно розглядати комплексно, враховуючи як рівень витрат матеріальних коштів і праці, обсяг основного капіталу, що використовується, так і ефективність використання землі і інших складових виробництва.

Як підтверджують дослідження економічна ефективність садівництва залежить від рівня інтенсивності його ведення. Виміром такого рівня цілковито можна вважати вимір виробничих витрат на один гектар насаджень [1]. Залежність показників ефективності інтенсифікації садівництва від рівня виробничих витрат наведено в таблиці.

Економічна ефективність інтенсифікації садівництва залежно від рівня
виробничих витрат, в середньому за 2009-2010 рр.*

Райони	Площа пло- ночних на- саджень, га	Вало- вий збір усього, ц	Уро- жай- ність, ц/га	Виро- бничі вит- рати на 1 га, грн	Повна собіва- ртість 1 ц реалі- зованої проду- кції, грн	Ціна реалі- зації 1 ц, грн	При- буток з 1 га, грн	Рівень рента- бель- ності, %
Вінницька область	11804,5	936169,5	79,3	7148,9	123,4	166,1	2921,0	40,9
Барський	2675,7	267840,7	100,1	7776,8	104,4	143,5	3239,3	41,7
Вінницький	648,4	99697,0	153,8	38065,8	312,2	379,6	11038,3	29,0
Гайсин- ський	467,6	6910,3	14,8	1510,4	116,8	168,7	817,7	54,1
Іллінецький	1182,9	98834,0	83,6	6478,9	90,1	94,1	185,8	2,9
Козятин- ський	165,5	2409,5	15,4	1261,9	146,9	103,2	-626,9	-49,7
Калинів- ський район	154,8	2868,0	18,5	762,1	89,8	101,6	116,3	15,3
Крижопіль- ський	62,0	1158,4	18,7	1111,3	70,4	67,3	-108,9	-9,8
Липовець- кий	22,0	7,0	0,3	125,0	535,0	605,0	15,9	12,7
Могилів- Подільський	916,4	70110,7	76,5	1003,7	65,5	97,8	2354,5	63,7
Піщанський	579,6	45780,7	79,0	6328,2	105,3	125,6	1617,3	25,6
Томашпіль- ський	144,8	730,0	5,0	1933,4	599,2	220,6	-994,8	-51,5
Тростянець- кий	546,9	5320,5	9,7	23,0	188,2	87,1	10,1	43,8
Тульчин- ський	720,4	127304,7	176,7	7146,9	52,5	123,1	10219,5	143,0
Тиврівський	886,8	125180,4	141,2	17420,1	130,7	181,8	8023,5	46,1
Шаргородсь- кий	818,9	32094,8	39,2	2663,4	134,4	153,2	868,9	32,6

* Розраховано з використанням [5, с. 52-54]

За наведеними даними найвищий прибуток з 1 га насаджень і рівень рентабельності виробництва плодів та ягід спостерігається у сільськогосподарських підприємствах Вінницького, Тульчинського, Тиврівського районів. Рівень виробничих витрат на 1 га саду перевищує обласний показник у сільськогосподарських підприємствах Вінницького

району у 5,3 раза та Тиврівського у 2,4 раза. Різні типи плодових насаджень за однакових рівнів виробничих витрат у багатьох випадках значно різняться за ефективністю. Серед різних типів насаджень завжди можна виділити ті, що характеризуються кращими потенціальними можливостями щодо підвищення економічної ефективності виробництва продукції садівництва.

Сутність науково-технічного прогресу в садівництві полягає в появі нових ідей і втіленні їх у життя шляхом планомірного створення принципово нових і удосконалення функціонуючих основних засобів виробництва і предметів праці, технологій виробництва, промислового перероблення, довготривалого зберігання плодів і ягід, у прискоренні всіх процесів відтворення, удосконаленні організаційних структур суб'єктів ринку плодів і ягід, форм організації і оплати праці, а також поліпшення породно-сортового складу насаджень.

Інтенсифікація садівництва, передусім, пов'язана з удосконаленням виробничої інфраструктури галузі. Її рівень здебільшого визначається ростом матеріальних витрат, а інколи і праці на одиницю земельної площі. Іншими словами, інтенсифікація виробництва здійснюється не заради вкладень, а для одержання того чи іншого ефекту.

Висновки. Інтенсивним можна назвати садівництво, в якому при оптимальних співвідношеннях основних і обігових засобів виробництва досягається вища економічна ефективність порівняно з найпоширенішим типом насаджень в конкретних природно-економічних умовах. Інтенсифікація насаджень являє собою взаємозалежний процес виробничих витрат і результатів виробництва, завершальною ланкою яких є його економічна ефективність. Стосовно аналізу процесу інтенсифікації садівництва вважаємо найдоцільнішим розглядати її сутність у такому взаємозв'язку і в такій послідовності: витрати – земля – насадження – продукція (її обсяг і якість). Отже, між рівнем інтенсивності виробництва, який характеризується витратами виробництва і обсягом використаних основних засобів виробництва, площею землі в обробітку (насаджень) і результатами виробництва є безпосередній

зв'язок, який у кожному конкретному випадку можна аналізувати та оцінювати. Останнє і лежить в основі визначення інтенсифікації ягідництва та її економічної ефективності.

Основними шляхами підвищення ефективності інтенсифікації садівництва є: розвиток науково-технічного прогресу в галузі садівництва, зростання інвестицій і капітальних вкладень, зміцнення матеріально-технічної бази, підвищення рівня механізації виробничих процесів, розвиток хімізації (внесення мінеральних добрив та застосування хімічних засобів захисту рослин), меліорація (розвиток зрошення, осушення).

Список літератури

1. Кушнірук В.С. Напрями інтенсифікації садівництва та ефективність його ведення в регіоні / В.С. Кушнірук // Збірник наукових праць Черкаського ДТУ / Сер. «Економічні науки». – 2007. – Вип. 18: Частина II. – С. 161 – 164.
2. Шестопаль А.Н. Сущность и показатели интенсификации садоводства / А.Н. Шестопаль // Экономические пути интенсификации садоводства // Сб. науч. тр. – Мичуринск, 1991. – С. 3–6.
3. Шестопаль А.Н. Воспризводство и эффективность продуктивного использования плодовых и ягодных насаждений / А.Н. Шестопаль. – К.: Вид-во “Сільгоспосвіта”, 1994. – 256 с.
4. Шестопал С.Я. Основні напрямки промислового вирощування чорної смородини та порічки в західному регіоні України / С.Я. Шестопал, Г.С. Шестопал. – Київ, 1998. – С. 107–111.
5. Статистичний збірник «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Вінницької області» / [за ред. З.А. Лук'яненко]. – Вінниця: Головне управління статистики у Вінницькій області, 2011. – 85 с.

Турчию О.С. Features and basic directions of intensification of gardening

It is generalized theoretical and methodical essence of on intensification of production. Features of the given processes in gardening are opened.